

Mittetulundusühingud võtavad endale vastutuse ja Eesti Riik jõuab osalusdemokraatiani?

Taivo–Ahti Adamson (RiTo 1), Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit

Tõeliselt vabas riigis teevad kodanikud kõike oma kätega ja mitte rahaga. Nad ei mõtlegi end oma kohustuste täitmiseks vabaks osta, vaid oleksid pigem nõus maksma selle eest, et saaksid ise oma kohustusi täita

Jean–Jacques Rousseau

14. detsembril 1999 moodustati koostöömemorandumi allakirjutamisega Eesti Erakondade ja Mittetulundusühingute Koostöökoda (EMK), mille kodukord võeti konsensusena vastu. Ainulaadne saavutus, arvestades, et mittetulundusühingute–poolsed osalejad esindavad oma organisatsioone ja samas osalevad ka Riigikogus esindatud erakondade volitatud esindajad. See on saavutus, mis väärib märkimist, kuna analoogid maailmas puuduvad. Kogu oma tegevust kavandatakse eesmärgiga jõuda kõigi arutatavate küsimuste juures konsensuseni. Algus on näidanud, et see on võimalik. Mulje, mida Eesti meedia on püüdnud jätta erakondadest kui omavahel kaklevatest gruppidest, hakkab murenema.

Väljavõte kodukorrast:

EMK ühendab Eesti riigi arengu huvides osapooli demokraatia kujundamiseks vaba ja võrdse dialoogina. EMK tegevuse eesmärk on välja töötada soovitud ja ettepanekud, haaramaks organiseerunud elanikkonda aktiivselt Eesti riigi ees seisvate probleemide lahendamisse.

EMK ülesanne on arvamuste vahetuse najal kujundada osapoolte seisukohti Eesti riigi arengu pikemaajaliste strateegiliste suundade suhtes. Alati ei ole vaja kõike ette kirjutada paberil ja pitsatiga kinnitada. Meil on avanenud võimalus luua uued võimalused elanikkonna aktiivseks osalemiseks riigi asjade arutamisel ja otsustamisel ilma seda seadusesse kirjutamata. Erakondade ja Mittetulundusühingute Koostöökoda saab toimida Riigikogu kõrval, kus arutatakse Eesti riigi arengus olulisi küsimusi. Erakondadele avab see kanali mittepoliitilise organiseerunud elanikkonnani, kes seni pidas poliitikat ainult erakondade mängumaaks.

Mida paremini on riik korraldatud, seda enam pöördub kodanike tähelepanu eraasjadelt avalikele asjadele (Rousseau).

Taastades 80–ndate lõpus Eesti iseseisvust, ei mõelnud paljud tollal aktiivsed inimesed, kuidas üles ehitada kaasaegne arenguvõimeline riik. Arvati, et Eesti Vabariigi taastamisega tekib demokraatlik riik iseenesest, ei oldud valmis ennast kujutama selle riigina, selle riigi ülesehitajana. Ja suur iseseisvumisprotsessidega kaasnenud elanikkonna aktiivsuse tõus taandus.

90–ndate lõpus on aktiivsus juba märgatavalt langenud, valimistel käib oma tahet avaldamas vaevalt pool nendest, kellel see õigus on. On tekkinud kujutelm, et meie ja riik, need on midagi vastandlikku, inimesed ei tunneta ennast enam riigi osana, vaid hakkab jälle tekkima vaenlase kompleks. Kodanikud ei tunneta, et neil on võimalus ja kohustus osaleda oma riigi

asjade üle arutamisel ja otsustamisel. Riigiaparaat pakub näilist võimalust osalemiseks ja on rahul, kui tegelikku osalemist ei ole, sest see venitaks paljusid protsesse.

Mittetulundusühingute omavahelised sidemed on nõrgad ja teabevahetus jätab soovida.

Omavahelise koostöö jaoks puudub motiveeritus, tihti toimib vaid konkurents aina vähenevate ressursside pärast võideldes, mis loodetavasti lõpuks viib koos uute võimaluste otsimiseni. Meie liidrid kannavad endas ikka veel mineviku pärandit, mis käsitles kodanikualgatust kui pärimuskultuuri, hobitegevust ja haridust, uuema tegevusena ka sotsiaalhoolekannet.

ÜRO Arenguprogrammi toel alustas Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit (EMSL) 1998 aasta lõpus Eesti valitsusväliste organisatsioonide jätkusuutlikkuse tugevdamise projektiga. Projekti ühe osana nähti ette riigi ning mittetulundusorganisatsioonide partnerluse tugevdamist. Esimene kokkusaamine erakonnapoliitikutega toimus 11. veebruaril 1999 ümarlinal "Kodanikuühendused ja RIIK – üheskoos või eraldi".

Sõltumata erakondlikust kuuluvusest, olid erakondade arvamused üsna lähedased. Kõlama jäid mõtted, et koostöö mittetulundusühingute (MTÜ) ja parlamendi vahel saab käia ainult läbi erakondade. MTÜ-de ülesanne on kujundada üldprobleemide kohta rahva seas ühine arvamus, sõltumata inimeste erakondlikust kuuluvusest. Mittetulunduspoliitika seondub väga erinevate poliitikatega selle sees. Tuleb kokku leppida, milline mehhanism on otsuste ettevalmistamise ja elluviimise juures ühiskonnas kasutusel. Räägiti MTÜ-dest kui survegrupist, kelle otsused kooskõlastatakse erakondadega ja erakonnad viivad need poliitikas läbi.

Kevadel ja suvel toimusid arutelud töögruppides ja ka Riigikogu liikmetega. Arutelude tulemusena valmistati ette koostöömemorandumi tekst ja see jõudis 20. septembriks Riigikogu kultuurikomisjoni. Komisjonis toimus arutelu, mille tulemusena pöörduti erakondade juhatuste poole, saamaks volitatud esindajaid koostöölaua taha. Alustades koostegevuse üle arutelusid, valmistades ette ettepanekuid, mida pakutakse ja oodatakse riigisektorilt, oli Eesti ühissektori poolt näha, et on vaja ennast ise tugevamini organiseerida, võtta endale vastutus tegevuse koordineerimise ja teabe liikumise osas.

Esimesel ametlikul Eesti erakondade ja mittetulundusühingute koostööüpidamisel 1. novembril oli tunda mittetulundusühingute-poolset ebakindlust, esitati ka veidi vastu-rääkivaid seisukohti. Sai selgeks, et oma seisukohad ja arvamused tuleb enne läbi vaielda saavutamaks lühikeste arutelude käigus tulemusi. Andis tunda ka kogemuste puudus.

26. novembril sõlmisid mittetulundusühingute tegevjuhid omavahelise kokkulepe eesmärgiga koordineeritult informeerida ühiskonda Eesti mittetulundusorganisatsioonide tegevustest, korraldada mittetulundusvaldkondade omavahelisi suhteid ning koordineerida ja edendada vastastikust koostööd. Seda võib nimetada sundkäiguks mittetulundus-organisatsioonidele, sest alustades koostööd teise osapoolega tuleb üritada jõuda sama tasemeni, kuna koostöö sujub võrdsete partnerite vahel paremini.

Koostöökoda koguneb kuus korda aastas ja 2000. a. veebruari alguses hakatakse arutama kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni (KAK) teese. Eesti Mittetulundus-ühingute ja Sihtasutuste Liit on alustanud koos erinevate valdkondade mittetulundus-organisatsioonide esindajatega nende teeside ettevalmistamist. KAK oleks raamdokument, mis pärast Riigikogult heakskiidu saamist annaks kodanikualgatusele vajaliku suuna, motiveeringu ning perspektiivi ja määraks kohustused, milleks MTÜ-d peaksid valmis olema.

Koostöökoda annab erakondadele foorumi, kus kuulata rahva arvamust. Siit võivad nad kuulda signaale, mida on kasulik kuulata oma erakonna poliitikat kujundades. See on järjekordne samm osalusdemokraatia poole, selle kaudu avaneb elanikkonna aktiivsemale osale võimalus välja öelda oma arvamus, teades, et seda kuulatakse ja arutatakse. Tuleb leida neid, kes tahavad ja suudavad inimesi aktiveerida. Tuleb anda inimesele motiiv ja meie kõigi lootus parema tuleviku nimel saab üha kindlamaid piirjooni.

Kasutatud kirjandus

Rousseau, J.-J. (1998) Ühiskondlikust lepingust ehk riigiõiguse põhiprintsiibid. Tln.